לֹא – אין כוונת הברייתא כן, אלא הָכִי קָאָמַר – כך כוונתה לומר, אֶחָד [–בין] עֶצֶם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו כַּזַּיִת בָּשָׂר מִבַּחוּץ – על גבי העצם, וְאֶחָד [–ובין] עֶצֶם שֶׁאֵין עָלָיו כַּזַּיִת בָּשָׂר מִבַּחוּץ, וְיֵשׁ עָלָיו כַּזַּיִת בָּשָׂר מִבִּפְנִים – בתוך העצם, דהיינו, מוח העצם, בכל ענין יש בו איסור משום שבירת עצם, ובתנאי שיהא כזית בשר בִּמְקוֹם שְׁבָרָה.

ומביאה הגמרא ראיה מברייתא שאסור לשבור עצם שיש בתוכה מוח, ואין אומרים שתבוא מצות עשה של אכילת הבשר ותדחה את איסור שבירת עצם: וְהָתַנְיָא – ואכן כך שנינו בברייתא, נאמר במקרא (שמות יב מו) 'וְעֶצֶם לֹא תְּשִׁבְּרוּ בּוֹ', ויש ללמוד מכך שכוונת התורה לאסור את שבירת כל סוגי העצמות, אֶחָד [–בין] עֶצֶם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוֹחַ, וְאֶחָד [–ובין] עֶצֶם שֶׁאֵין בּוֹ מוֹחַ]. ומבררת הברייתא: וּמָה אֲנִי מְקַיֵּים – כיצד אם כן יתקיימו דברי הכתוב (שם יב ח) 'וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה', מאחר ואסור לשבור את העצם ולהוציא המוח שבתוכה ולאוכלו. מבארת הברייתא: מקרא זה יש לקיימו בְּאכילת הַבָּשָׂר שֶׁעַל גַּבֵּי הָעֶצֶם, ולא באכילת המוח שבתוך העצם. שבה הברייתא ומבררת: אוֹ אֵינוֹ – שמא אין לפרש המקרא כן, אֶלָּא יש לקיים את מצות אכילת הבשר אף בַּבָּשָׂר שֶׁבְּתוֹךְ הָעֶצֶם, דהיינו, שצריך לשבור את העצם ולאכול המוח שבתוכה, וּמָה אֲנִי מְקַיֵּים – וכיצד אם כן יתקיימו דברי הכתוב 'וְעֶצֶם לֹא תְּשִׁבְּרוּ בּוֹ', בְּעֶצֶם שֶׁאֵין בּוֹ מוֹחַ, אֲבָל בְּעֶצֶם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוֹחַ שׁוֹבֵר את העצם וְאוֹכֵל את המוח, וְאַל תִּתְמַהּ על כך, שֶׁהֲרֵי יָבָא 'עֲשֵׂה' של 'ואכלו את הבשר בלילה הזה', וְיִדָּחֶה 'לֹא תַעֲשֶׂה' של 'ועצם לא תשברו בו'.

מבארת הברייתא שלומדים מן המקרא שאין לומר כן: כָּשֶׁהוּא [–הכתוב] אוֹמֵר (במדבר ט יב) 'וְעֶצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ בּוֹ' בְּקָרְבַּן 'פֶּסַח שֵׁנִי', הנעשה בארבעה עשר באייר, לאלו שלא היו יכולים להקריב 'פסח ראשון', שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר – שלא הוצרך הכתוב ללמדנו איסור שבירת עצם ב'פסח שני', שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר שם בהמשך הפסוק 'כְּכָל חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ', דהיינו, שכל דיני 'פסח ראשון' נוהגים אף ב'פסח שני', ואם כן מדוע הוצרך להשמיענו דין שבירת עצם, הֲוֵי אוֹמֵר שכוונת התורה ללמדנו שאיסור השבירה נאמר בכל סוגי העצמות, אֶחָד [–בין] עֶצֶם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוֹחַ, וְאֶחָד [–ובין] עֶצֶם שֶׁאֵין בּוֹ מוֹחַ.

ומאחר ולומדים מן המקרא שאיסור שבירת עצם נאמר אף בעצם שיש בו מוח, בהכרח שמצות אכילת קרבן פסח נאמרה רק בבשר שעל העצם, אך המוח שבתוך העצם אינו נאכל, ואין אומרים בזה 'עשה דוחה לא תעשה'.

הגמרא מקשה על שיטת ריש לקיש ממשנה: מֵיתִיבִי – הקשו בני הישיבה על דברי ריש לקיש, הסובר שאבר שאין בו כזית בשר במקום שבירה אין בו איסור שבירת עצם. שנינו במשנה (להלן ע"ב), אֵבֶר של קרבן פסח, שֶׁיָּצָא מִקְצָתוֹ חוץ לחומת ירושלים, ונפסל אותו החלק שיצא לחוץ, וצריך לחותכו ולהפרידו מן החלק הכשר שנותר בפנים, אך מאחר שאי אפשר לשבור העצם באמצעה, משום איסור שבירת עצם בפסח, לפיכך חוֹתֵךְ את הבשר במקום היציאה עַד הַמָּקוֹם שֶׁמַּגִּיעַ לָעֶצֶם, כדי להפריד בין הבשר שיצא לחוץ ונפסל לבשר הכשר שבפנים, וְלאחר מכן קוֹלֵף מעל העצם את הבשר הכשר שנותר בפנים ואוכלו, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַפֶּרֶק – למקום שבו מתחברות שתי עצמות, וְחוֹתֵךְ שם ומפריד בין העצמות, ומשליך את העצם שיצאה לחוץ.

ועתה מבארת הגמרא כיצד יש להוכיח מן המשנה שלא כדברי ריש לקיש: וְאִי אָמְרַתְּ – ואם תאמר, שֶׁאֵבֶר שֶׁאֵין עָלָיו כַּזַּיִת בָּשָׂר בְּמָקוֹם זֶה [–במקום השבירה] וְיֵשׁ עליו כזית בשר בִּמְקוֹם אַחֵר אֵין בּוֹ איסור מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם, אם כן, לָמָּה לִי דִּקּוֹלֵף עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַפֶּרֶק וְחוֹתֵךְ – מדוע מצריכה המשנה לקלוף את כל הבשר עד הפרק שבו מתחברות העצמות, ושם הוא חותך ביניהן, נִקְלוֹף בֵּיהּ פּוֹרְתָא וְנִתְבְּרֵיהּ – הרי די בכך שיקלוף מעט מן הבשר, במקום יציאת האבר לחוץ, וישבור שם את העצם, שמאחר וקילף את הבשר נמצא שאין עתה שיעור אכילה במקום השבירה, ובאופן כזה לא אסרה תורה שבירת עצם. אלא בהכרח יש ללמוד מכאן שאין די בזה שיקלוף מן הבשר במקום השבירה, שמכל מקום עדיין יש איסור תורה בשבירת העצם, מאחר ויש בה כזית בשר במקום אחר, וכדברי רבי יוחנן.

מביאה הגמרא שני תירוצים על קושיא זו: אַבֵּי אָמַר, אכן מעיקר הדין מותר היה לקלוף מעט מן הבשר ולשבור שם את העצם, אלא שאסרו חכמים לעשות כן, גזירה מִשּׁוּם פָּקֵעַ. דהיינו, שחששו שמא מחמת מכת השבירה תסדק העצם לאורכה, ותשבר אף במקום שיש עליו כזית בשר, ונמצא שהוא עובר על איסור תורה. רַבִּינָא אָמַר, אכן מותר לקלוף מן הבשר ולשבור העצם שם, וטעם הדבר שהמשנה מצריכה לקלוף הבשר עד הפרק לפי שהיא עוסקת בְּקוֹלִית – עצם הירך של יד הבהמה, שיש בה כזית מוח, ונמצא, שאף אם יקלוף את הבשר מעל מקום השבירה עדיין יעבור על איסור תורה בשבירתה, ולפיכך אין עצה זו מועילה שם, אלא צריך לקלוף עד הפרק.

הגמרא עוסקת בדיני 'פיגול', 'נותר' ו'יוצא': תָּנַן הָתָם – שנינו להלן (קכ:), הַפִּיגּוּל – קרבן שנפסל על ידי מחשבתו של הכהן המקריבו, וְהַנּוֹתָר – בשר קרבן שנותר לאחר סוף זמן אכילתו, (וְהַטָּמֵא) מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדַיִם מדרבנן. כלומר, שגזרו חכמים שכל הנוגע בהם ידיו טמאות עד הפרק.

ופירשו רַב הוּנָא וְרַב חִסְדָּא את טעם הדבר שגזרו חכמים טומאה זו. חַד – אחד מהם אָמַר, שהטעם הוא מִפְּנֵי חַשְׁדֵי כְּהוּנָּה – כהנים החשודים לפגל קרבן אחרים במזיד משום שנאה, ולפיכך גזרו חכמים שיטמא ה'פיגול' את הידים, כדי שיהא הכהן המפגל צריך לטרוח להטביל ידיו קודם שיגע בקדשים, ועל ידי כן יפרוש מלפגל קרבנות. וְחַד – ואחד מן האמוראים אָמַר, שטעם הדבר שגזרו חכמים טומאה על הידים הוא מִפְּנֵי עֲצַלֵּי כְּהוּנָּה – כהנים המתעצלים באכילת קדשים, ועל ידי כן הם נעשים 'נותר' ונפסלים, ולפיכך גזרו חכמים שיטמא ה'נותר' את הידים, כדי שיוצרכו הכהנים לטרוח בטבילת ידיהם, ומשום כך לא יתעצלו באכילת הקדשים.

אמנם לא נחלקו האמוראים בטעם גזירת חכמים, אלא כל אחד מהם ביאר טעם לגזירה אחת. מַר מָתְנֵי אַפִּיגּוּל – אחד מהם שנה את דבריו לענין 'פיגול', וּמַר מָתְנֵי אַנּוֹתָר – והשני שנה דבריו לענין 'נותר'. ומוסיפה הגמרא ומבארת, מַאן דְּמָתְנֵי אַפִּיגּוּל – זה ששנה את דבריו לענין הטומאה שגזרו חכמים על 'פיגול', אמר שהוא מִשּׁוּם חַשְׁדֵי כְּהוּנָּה – כהנים החשודים לפגל קרבן משום איבה, שכן טעם זה שייך רק ב'פיגול' ולא ב'נותר', וּמַאן דְּמָתְנֵי אַנּוֹתָר – ואילו זה ששנה דבריו לענין הטומאה שגזרו ב'נותר', אמר שטעם הדבר הוא מִשּׁוּם עֲצַלֵּי כְּהוּנָּה – כהנים המתעצלים באכילת בשר הקרבנות, שטעם זה שייך רק ב'נותר' ולא ב'פיגול'.

הגמרא מביאה מחלוקת בין האמוראים לענין שיעור ה'פיגול' או ה'נותר' המקבלים טומאה: מַר מָתְנֵי – אחד מאמוראים אלו [–רב הונא ורב חסדא] היה שונה, ששיעורו של ה'פיגול' או ה'נותר' בכדי שיטמא את הידים הוא כַּזַּיִת, וּמַר מָתְנֵי – ואילו השני היה שונה, ששיעור קבלת הטומאה הוא בְּכַבֵּיצָה, אבל בפחות משיעור זה אינם מטמאים את הידים.

ומבארת הגמרא את סברות מחלוקתם: מַאן דְּמָתְנֵי – זה ששונה ששיעור קבלת הטומאה הוא כַּזַּיִת, סובר ששיעורו של ה'פיגול' או ה'נותר' לענין טומאת ידים הוא כְּשִׁיעוּר אֵיפּוּרוֹ – איסור אכילתו, שהאוכל כזית 'פיגול' או 'נותר' חייב עליו. וּמַאן דְּמָתְנֵי – וזה ששונה ששיעור קבלת הטומאה הוא כַּבֵּיצָה, סובר ששיעורו לענין טומאת ידים הוא כְּטוּמְאָתוֹ – כשיעור של אוכל לטמא 'טומאת אוכלין' מן התורה, דהיינו כביצה.

הגמרא מביאה ספק לגבי קרבן שנפסל משום 'יוצא': אִיבַּעְיָא לְהוּ – נסתפקו בני הישיבה, 'יוֹצֵא' – קרבן שיצא חוץ למחיצתו ונפסל, האם גָּזְרוּ עליו רַבָּנָן טוּמְאָה – לטמא את הידים, אוֹ לֹא. ומבארת הגמרא את צדדי הספק. מִי אָמְרִינַן – האם אנו אומרים, שרק לגבי 'נותר' מצינו דְּגָזְרוּ עליו חכמים טוּמְאָה, משום דְּאָתֵי לְאַעֲצוֹלֵי בֵּיהּ – שעלולים להתעצל באכילת הקרבן, ולפיכך גזרו חכמים טומאה על ה'נותר', כדי שיזדרזו באכילת בשר הקרבן בתוך זמנו, ולא

המשך בעמוד קמז

יבוא לידי 'נותר'. **אֲבָל** לענין פסול 'יוצא' אין מקום לגזור כן, שהרי **אִפּוּכֵי בֵּיצִים לֹא מַפְקֵי לֵיהּ** (**בֵּיצִים**) – אין מוציאים הקרבן בידים במזיד, ולפיכך **לֹא גָּזְרוּ בֵּיהּ** [–בו] **רַבָּנַן טוּמְאָה, אוֹ דִילְמָא לֹא שָׁנָא** – או שמא אין חילוק בדבר, שאף ב'יוצא' גזרו חכמים שיטמא את הידים.

הגמרא מנסה לפשוט הספק ממשנה: **תָּא שְׁמַע** – בוא ושמע ראיה לפשוט הספק. שנינו במשנה (להלן ע"ב), **אֵבֶר** של קרבן פסח, **שֶׁיָּצָא מֻקְצָתוֹ** חוץ למחיצתו, ונפסל בכך, וצריך עתה להפרידו משאר האבר שלא יצא לחוץ, אך מאחר ואסור לשבור עצם בפסח לפיכך **חוֹתְכוֹ** את הבשר במקום יציאת האבר, **עַד שֶׁמַּגִּיעַ לָעֶצֶם**, כדי להפריש בין הבשר הכשר שנותר בפנים לבשר הפסול שיצא לחוץ, **וְקוֹלֵף** את הבשר הכשר שבפנים מעל העצם ואוכלו, **עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַפֶּרֶק** – מקום שמתחברות בו שתי עצמות, **וְחוֹתְכוֹ** שם ומפריד בין העצמות, ומשליך את העצם שיצאה בחלקה לחוץ.

ועתה מפרשת הגמרא כיצד ניתן לפשוט את הספק מדברי המשנה: **וְאִי אָמְרַתְּ** – ואם תאמר, ש'יוצא' **גָּזְרוּ בֵּיהּ** [–בו] **רַבָּנַן טוּמְאָה, אם כן, כִּי חָתֵיךְ לֵיהּ מַאי חֲזֵי** – כאשר הוא חותך ומפריד בין הבשר הכשר לפסול מה הועיל בכך, **הָא קָמַטַּמֵּא לֵיהּ** – הרי הבשר הפסול נטמא מדין 'יוצא', ועתה הוא נוגע בבשר הכשר המחובר לו ומטמא אותו ופוסלו. אלא בהכרח צריך לומר, שלא גזרו חכמים טומאה על ה'יוצא', ולפיכך ניתן להפריד בין הבשר הכשר לפסול בלא חשש.

דוחה הגמרא: אין להוכיח כן מדברי הברייתא, אלא יתכן שגזרו חכמים טומאה על ה'יוצא', ואף על פי כן אין הבשר הפסול מטמא את הכשר, משום **שְׁטוּמְאַת סְתָרִים הִיא**, כלומר, מקום החיבור שבין הבשר הפסול לכשר נסתר הוא ואינו נראה לעין, **וְכלל הוא** בידינו (נדה מג.) **שְׁטוּמְאַת סְתָרִים לֹא מְטַמְּאָה** – אינה מטמאה.

מקשה הגמרא: **וְלָרַבִינָא, דְּאָמַר** (חולין עג.) **חִיבּוּרֵי אוֹכָלִין לָאו חִיבּוּר הוּא**, כלומר, שחיבור בין שני חלקים של מאכל אינו נידון כחיבור, מאחר ורכים הם, **וְכַמָּאן דְּמִפָּרְתֵי דָּמֵי** – והרי הם כאילו מופרדים זה מזה, וממילא אין מגעם נידון כ'מגע בית הסתרים', **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – כיצד ניתן לדחות לשיטתו את הראיה מדברי המשנה להלן, **הָא קָנָגַע בַּהֲדֵי** – הרי נוגעים הבשר הכשר והפסול זה בזה, **וְקָא מְטַמֵּא** – ונטמא הכשר מן הפסול, אם נאמר שגזרו חכמים טומאה על 'יוצא'.

ומחמת קושיא זו דוחה הגמרא את הראיה באופן אחר: **אֶלָּא, לְמַאן דְּמַתְנִי כַּוֵּית** – לשיטת האמורא ששנה שגזרו חכמים טומאה בפיגול ונותר שיש בהם כזית, אזי יש להעמיד את דברי המשנה להלן באופן **דְּלֵית בֵּיהּ כַּוֵּית** – שאין באותו מקצת האבר שיצא לחוץ שיעור כזית, ולפיכך אינו טמא, אפילו אם נאמר שגזרו חכמים טומאה על ה'יוצא', וממילא גם אינו מטמא את הבשר הכשר. **וּמַאן דְּמַתְנִי כַּבֵּיצָה** – ולשיטת האמורא ששנה שגזרו עליהם טומאה כשיש בהם כביצה, יש להעמיד את דברי המשנה להלן באופן **דְּלֵית בֵּיהּ כַּבֵּיצָה** – שאין במקצת האבר שיצא לחוץ שיעור כביצה.

הגמרא מנסה לפשוט מברייתא את הספק אם גזרו חכמים טומאה ב'יוצא': **תָּא שְׁמַע** – בוא ושמע ראיה לפשוט הספק. שנינו בברייתא, **הַמּוֹצִיא בְּשַׂר פֶּסַח** בליל חמשה עשר בניסן **מֵחֲבוּרָה** לַחֲבוּרָה, כלומר, שהוציאו מן החבורה שהוא נאכל בו לחבורה אחרת, **אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עובר בְּ'לֹא תַעֲשֶׂה'**, שכן נאמר בו (שמות יב מו) 'לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת מִן הַבָּשָׂר חוּצָה', מכל מקום הבשר **טָהוֹר**. מבררת הגמרא: **מַאי** – מה היא כוונת הברייתא, **לָאו** – האם אין לומר שכוונתה שהקרבן **טָהוֹר** ומכל מקום הוא **אָסוּר** באכילה, משום דְּקרבן **הֵיצֵא מֵחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה כֵּיוֹצֵא חוּץ לִמְחִיצָתוֹ דָּמֵי** [–הוא דומה], שכן מחיצת קרבן פסח בליל חמשה עשר היא במקום אכילתו, **וּמַפְסִיל** – וממילא הוא נפסל משום 'יוצא', **וַאֲפִילּוּ הָכִי קָתָנֵי** – ואף על פי כן שנתה הברייתא שקרבן זה **טָהוֹר** הוא. **אֶלָּמָא** – מוכח מכך, **שֹׁלֹא גָּזְרוּ רַבָּנַן טוּמְאָה** על ה'יוצא'.

דוחה הגמרא: **לֹא** – אין כוונת הברייתא שהוא טהור ואסור, אלא **טָהוֹר וּמוּתָּר**, משום דְּקרבן פסח **הֵיצֵא מֵחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה לָאו כֵּיוֹצֵא חוּץ לִמְחִיצָתוֹ דָּמֵי** – אינו נידון כאילו יצא חוץ למחיצתו, **וְלֹא מַפְסִיל** – ואינו נפסל משום 'יוצא', ועל כן אינו מטמא הידים, אבל קרבן שיצא חוץ למחיצתו יתכן שגזרו בו חכמים טומאה.

מקשה הגמרא: כיצד יתכן שקרבן פסח היוצא מחבורה לחבורה אינו נפסל, **וְהָא קָא תָנֵי סֵיפָא** – והרי שנינו בסיפא של הברייתא שם, **הָאוֹכְלוֹ** לקרבן שיצא מחבורה לחבורה, **חַיָּיב** עובר **בְּלֹא תַעֲשֶׂה**. ומוכח מכך שהקרבן נפסל משום 'יוצא', ואף על פי כן טהור הוא, ויש לפשוט מכאן הספק שלא גזרו חכמים טומאה על קרבן היוצא חוץ למחיצתו.

וממשיכה הגמרא ואומרת: **בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר כַּבֵּיצָה** – לדעת הסובר שגזרו חכמים טומאה על פיגול ונותר רק כשיש בהם שיעור כביצה, מיושב הענין, שאכן לא ניתן להוכיח מהברייתא שלא גזרו חכמים טומאה ב'יוצא', משום שאפשר להעמידה באופן **דְּאִית בֵּיהּ כַּזַּיִת וְלֵית בֵּיהּ כַּבֵּיצָה** – שיש באותו בשר היוצא מחבורה לחבורה שיעור כזית, ולפיכך האוכלו עובר ב'לא תעשה', אך אין בו שיעור כביצה, ולפיכך הוא טהור [אפילו אם נאמר שגזרו חכמים טומאה על היוצא]. **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר כַּזַּיִת** – אבל לדעת הסובר שגזרו חכמים טומאה על פיגול ונותר שיש בהם שיעור כזית, **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – מה יש לומר כדי לדחות הראיה מהברייתא, הרי מאחר ונתבאר שהאוכלו עובר ב'לא תעשה' בהכרח צריך לומר שיש בו שיעור כזית, ואף על פי כן מבואר שם שהאוכלו טהור.

ומחמת הוכחה זו פושטת הגמרא מקצת מן הספק: **אֶלָּא בְּפסול 'יוצא' בְּקרבן פֶּסַח לֹא מְיַיעֲיָא לָן** – אין אנו מסתפקים, שכן פשוט הדבר **דְּלֹא גָּזְרוּ בו רַבָּנַן טוּמְאָה**, וכפי שמוכח מדברי הברייתא. **מַאי טַעֲמָא** – ומה הוא טעם הדבר, משום **שְׁנֵי הַחֲבוּרָה** הנמנים על הפסח **וְרֵיזִין הֵן** – מזרזים הם זה את זה במצות הפסח, מאחר ורבים הם, **וּמְזָהֲרִי וְזָהֲרִי בֵּיהּ** – ונזהרים הם שלא להוציאו חוץ למחיצתו, ועל כן לא הוצרכו חכמים להחמיר עליהם ולגזור טומאה ב'יוצא'. **אֶלָּא כִּי קָמְיַיעֲיָא לָן** – אך באיזה אופן אנו מסתפקים, **בְּפסול 'יוצא' בְּשאר קָדָשִׁים**, שאין שם בני חבורה, **מַאי** – מה דינו, האם גזרו עליו חכמים טומאה כדי שיזהרו מלהוציא, או לא.

מסיקה הגמרא: **תֵּיקוּ** – יעמוד ספק זה במקומו, לפי שלא נפשט. הגמרא מבררת את מקור האיסור להוציא בשר פסח מחבורה לחבורה: **וּמוֹצִיא בְּשַׂר פֶּסַח**

מַחֲבוֹרָה לַחֲבוֹרָה בבית אחד, מַנַּיִן שהוא עובר בלא תעשה, אף שלא הוצִיאוֹ מחוץ לבית.

מבארת הגמרא: דְּתַנְיָא – שכך שנינו בברייתא, נאמר בכתוב (שמות יב מו) 'לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת מִן הַבָּשָׂר חוּצָה', אֵין לִי – אין אני יודע, אֶלָּא שאסור להוציא את בשר הפסח מִבַּיִת לְבַיִת, אבל מֵחֲבוֹרָה לַחֲבוֹרָה באותו הבית מַנַּיִן שאסור, תַּלְמוּד לוֹמַר – לכך מלמדנו הכתוב בתיבת 'חוּצָה', שאסור להוציאו חוּץ לְמקום אֲכִילָתוֹ, אפילו באותו הבית].

הגמרא מביאה דין בענין הוצאת בשר פסח מחבורה לחבורה: אָמַר רַבִּי אַמִּי, הַמּוֹצִיא בְּשַׂר פֶּסַח בליל חמשה עשר בניסן מֵחֲבוֹרָה לַחֲבוֹרָה, אֵינוֹ חַיָּיב מלקות על ההוצאה לבדה, עַד שֶׁיְּנַיַּח את הבשר אצל החבורה האחרת. וטעם הדבר הוא, מאחר ולשון 'הוֹצָאָה' כְּתִיב בֵּיהּ – נאמר לגבי איסור זה, 'לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה', לפיכך דינו כְּשַׁבָּת, שאף בה נאמר איסור הוצאה [מרשות לרשות], מַה – כשם שמצינו בְּשַׁבָּת שאינו חייב על ההוצאה, עַד דְּעָבַד – עד שעשה גם עֲקִירָה מרשות אחת וְגם הֲנָחָה ברשות אחרת, אַף הָכָא נַמִּי – אף באיסור הוצאת בשר הפסח מחבורה לחבורה אינו חייב על ההוצאה לבדה, עַד דְּעָבַד – עד שעשה גם עֲקִירָה מחבורה אחת, וְגם הֲנָחָה בחבורה אחרת.

הגמרא מקשה על דברי רבי אמי ממשנה: מֵתִיב [–הקשה] רַבִּי אַבָּא בַּר מַמָּל. שנינו במסכת זבחים (קד:), לגבי דין פרים הנשרפים חוץ לשלש מחנות, הָיוּ סוֹבְלִים אוֹתָן בְּמוֹטוֹת. כלומר, הכהנים היו מניחים את הפרים הנשרפים על מוטות בעזרה, ונושאים אותם חוץ לשלש מחנות, כדי לשורפם שם כמצוותם. והדין בזה, שהמתעסקים בשריפת הפרים נטמאים בטומאה חמורה לטמא בגדים שעליהם, כמאמר הכתוב (ויקרא טז כח) 'וְהַשֹּׂרֵף אֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו', וטומאה זו חלה עליהם משעת יציאתם מהעזרה. ולפיכך, אם הכהנים הָרִאשׁוֹנִים הנושאים את הפרים מצידם האחד של המוטות יָצְאוּ כבר חוּץ לְחוֹמַת הָעֲזָרָה, וְאילו הכהנים הָאַחֲרוֹנִים הנושאים את הפרים מצידם השני של המוטות עדיין לֹא יָצְאוּ מן העזרה, אזי הָרִאשׁוֹנִים מְטַמְּאִין בְּגָדִים שעליהם, וְאילו הכהנים הָאַחֲרוֹנִים עדיין אֵין מְטַמְּאִין בְּגָדִים, עד שיצאו אף הם חוץ לעזרה. ויש לתמוה, לדברי רבי אמי הסובר שכל 'הוצאה' צריך שיהא בה גם 'עקירה' וגם 'הנחה', מדוע טמאים הכהנים הראשונים שיצאו כבר לחוץ, וְהָא לֹא נָח – והרי עדיין לא הניחו את הפר מידיהם, ונמצא שיש כאן עקירה בלא הנחה, ולגבי פרים הנשרפים מצינו בתורה לשון הוצאה, שנאמר (ויקרא ד כא) 'וְהוֹצִיא אֶת הַפָּר אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרַף אֹתוֹ' וגו'.

מתרצת הגמרא: הוּא – רבי אבא בר ממל, מֵתִיב לָהּ – הקשה קושיא זו על דברי רבי אמי, וְהוּא עצמו מְפָרֵק לָהּ – השיב על קושייתו, שהמשנה בזבחים עוסקת בְּאופן שהפרים נִגְרָרִין על גבי הקרקע. דהיינו, שאין הכהנים נושאים אותם באויר [שאכן באופן כזה אינם נטמאים עד שיניחום מידם], אלא הם גוררים אותם על גבי קרקע, ונמצא שבכל צעד שהם פוסעים עמם יש כאן גם 'עקירה' וגם 'הנחה'.

משנה

משנה זו עוסקת בדין אבר שיצא חוץ למחיצתו, וכן מפרשת כיצד יש לדון את פתחי השערים שבחומת ירושלים: אֵבֶר של קרבן פסח שֶׁיָּצָא מְקֻצָּתוֹ חוץ לחומת ירושלים, ונפסל אותו החלק היוצא, וצריך להפרישו מן החלק הכשר שנותר בפנים, אך מאחר ואסור לשבור עצם בקרבן פסח, לפיכך חוֹתְכוֹ בבשר סביב לעצם במקום יציאת האבר לחוץ, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לָעֶצֶם, כדי להפריד בין הבשר הכשר לפסול, וְלאחר מכן קוֹלֵף את הבשר הכשר שנותר על העצם מבפנים [ואוכלו בערב], עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַפֶּרֶק – מקום שמתחברים בו שתי עצמות, וְשָׁם חוֹתְכוֹ בין העצמות ומפרידן, ומשליך את העצם שיצא מקצתה לחוץ.

וּבְמוּקְדָּשִׁין – ובשאר קדשים, חוץ מפסח, שלא נאסרה בהם שבירת עצם, אם יצא מקצת אבר לחוץ, קוֹצֵץ – חותך את החלק שיצא לחוץ בַּקּוֹפִּין – סכין גדולה, שֶׁהרי אֵין בּוֹ איסור מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם.

המשנה מפרשת כיצד יש לדון את מקום הפתח והחלונות ורוחב חומת ירושלים: העומד בפתחם של שערי חומת ירושלים, מִן הָאַמָּה – מצידו הפנימי של הפתח וְלִפְנִים, נידון כְּלִפְנִים – כעומד בתוך העיר, ורשאי לאכול שם קדשים קלים, והעומד בפתח החומה מִן הָאַמָּה – מצידו החיצוני של הפתח וְלַחוּץ, נידון כְּלַחוּץ – כעומד מחוץ לעיר.

הַחַלּוֹנוֹת שבחומת ירושלים, וְעוֹבֵי ראש הַחוֹמָה, נידונים כְּלִפְנִים – כתוך העיר.

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת אם ניתן ללמוד מהמשנה דיני צירוף לתפילה: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְכֵן לִתְפִלָּה. כלומר, כשם ששנינו במשנתנו לגבי דין העיר ירושלים, שהעומד מן האגף ולפנים נידון כעומד בתוך העיר, ואילו העומד מן האגף ולחוץ נידון כעומד חוצה לה, כן הדין אף לענין צירוף עשרה למנין בבית הכנסת, שאם יש תשעה אנשים בתוך בית הכנסת, והעשירי עומד בפתחו, אזי אם הוא עומד מן האגף ולפנים מצטרף עמהם למנין, ואם עומד מן האגף ולחוץ אינו מצטרף.

וּפְלִיגָא – ובדין זה נחלק רב על מימרא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אֲפִילּוּ מְחִיצָה שֶׁל בַּרְזֶל אֵינָהּ מַפְסֶקֶת בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם. כלומר, שאף אם יש מחיצה המפסקת בין התשעה שבבית הכנסת לעשירי שבחוץ אין זה מונע מהם להצטרף יחדיו לתפילה, לפי שאין הפסק וסתימה לפני הקדוש ברוך הוא, שהכל גלוי וידוע לפניו.

הגמרא מקשה סתירה בדברי המשנה: הָא גּוּפָא קַשְׁיָא – דברי המשנה מצד עצמם קשים הם. אָמְרַת – נתבאר במשנה שפתח החומה מִן הָאַמָּה [–מצידו הפנימי של הפתח] וְלִפְנִים דינו כְּלִפְנִים, ויש לדייק מכך, הָא – אבל הָאַמָּה [–רוחב הפתח] עֶצְמוֹ דינו כְּלַחוּץ, ועל כך יש להקשות, אֵימָא סֵיפָא – אמור את הדין ששנינו בהמשך דברי המשנה, פתח החומה מִן הָאַמָּה וְלַחוּץ דינו כְּלַחוּץ, ויש לדייק מכך, הָא – אבל הָאַמָּה עֶצְמוֹ דינו כְּלִפְנִים.

מתרצת הגמרא: לֹא קַשְׁיָא – אין להקשות סתירה בין הדינים המבוארים במשנה, לפי שכל דין עוסק במקום אחר. כָּאן – הדין השני עוסק בְּשַׁעֲרֵי הָעֲזָרָה, ועל כך אומרת המשנה שרק מן האגף ולחוץ לא נתקדשו שערי העזרה, אבל רוחב הפתח עצמו נתקדש. כָּאן – הדין הראשון עוסק בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם, ועל כך אומרת המשנה, שדווקא מן האגף ולפנים נתקדשו שערי העיר, אבל רוחב הפתח עצמו לא נתקדש.

ומבארת הגמרא את טעם הדבר שלא נתקדש רוחב הפתח של שערי ירושלים: דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, מִפְּנֵי מָה לֹא נִתְקַדְּשׁוּ הפתחים של שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם, מִפְּנֵי שֶׁמְּצוֹרָעִין היושבים חוץ לעיר מְגִינִין תַּחְתֵּיהֶן – שוהים תחת רוחב הפתחים, כדי להגן על עצמם בְּזמן זריחת הַחַמָּה מִפְּנֵי הַחַמָּה, וּבְזמן ירידת הַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים.

הגמרא מפרשת שאף על פי ששערי העזרה נתקדשו פתחיהם, מכל מקום אחד מן השערים לא נתקדש: וְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, מִפְּנֵי מָה לֹא נִתְקַדְּשָׁה שַׁעַר נִקָּנוֹר בקדושת העזרה, מִפְּנֵי שֶׁמְּצוֹרָעִין הבאים ליטהר עוֹמְדִין שָׁם בתוך הפתח, וּמַכְנִיסִין את בְּהוֹנוֹת יָדָם לעזרה. כלומר, מאחר וצריך להזות מדם האשם על תנוך אזנם ובוהן ידם ורגלם של המצורעים, אך עדיין מחוסרי כיפורים הם ואסורים להכנס לעזרה, לפיכך לא קידשו חכמים את רוחבו של שער ניקנור, כדי שיוכלו לעמוד שם ולהכניס מקצת גופם לעזרה.

שנינו במשנה: הַחַלּוֹנוֹת וְעוֹבֵי הַחוֹמָה וכו' כלפנים.

הגמרא מביאה דין לגבי קדושת גגות ועליות שבעזרה ובירושלים: אָמַר רַב, גַּגִּין [–גגות] וַעֲלִיּוֹת [–חדרים הבנויים בגובה] לֹא נִתְקַדְּשׁוּ בקדושת המקום שתחתיהם. כלומר, גגות ועליות העיר ירושלים

המשך בעמוד עה

לא נתקדשו בקדושת העיר, ולפיכך אסור לאכול בהם קדשים קלים, וגגות ועליות שבעזרה לא נתקדשו בקדושת העזרה, ולפיכך אסור לאכול בהם קדשי קדשים.

הגמרא מקשה סתירה בין מימרות של רב: **אֵינִי** – וכי כך הוא הדין, שלא נתקדשו גגות העיר ירושלים, **וְהָאֲמַר** [–והרי אמר] **רַב** שתי מימרות **מְשׁוּם** [–משמו של] **רַבִּי חִיָּיא**, המימרא האחת היא, **כְּוֵיתָא פְּסָחָא** – כזית בלבד מבשר הפסח היה מגיע לכל אחד מבני החבורה, מאחר והיו חבורות גדולות נמנות על כל קרבן. והמימרא השניה היא, **וְהַלֵּילָא פָּקַע אִינָּרָא** – ההלל היה מבקע את הגגות. ולשון גוזמא נקט, וכוונת הדברים היא שמאחר ואנשים רבים אמרו הלל על הגגות בליל פסח, היה נראה הדבר כאילו הגגות מתבקעים מקולותיהם.